

БЕЗПЕРЕРВНА ОСВІТА ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМОК ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ

НАУКОВІ СТАТТІ, ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ
ТА ІНШІ МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ

16 грудня 2021 року

Тернопіль 2021

УДК 08:37 (477)
Б 39

Б 39 Безперервна освіта як пріоритетний напрямок підвищення професійної компетентності фахівців (м. Тернопіль, Україна, 16 грудня 2021 року). Науковий, методичний, інформаційний збірник Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти / Редколегія: О. М. Петровський, В. С. Мисик, І. М. Вітенко, О. І. Когут, Ю. Ч. Шайнюк, Т. В. Магера, А. Janowski, Ф. І. Полянський, Г. І. Герасимчук, Н. Б. Стрийвус. Тернопіль: ТОКІППО, 2021. 437 с.

У збірнику публікуються наукові статті, тези доповідей та інші матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Безперервна освіта як пріоритетний напрямок підвищення професійної компетентності фахівців», проведеної на базі Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти 16 грудня 2021 р.

Усі матеріали збірника подаються у редакції авторів. Відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен та інших даних несуть автори.

*Рекомендовано до друку науково-методичною радою Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти
(протокол № 7 від 28 грудня 2021 р.)*

УДК 08: 37 (477)

©Тернопільський обласний комунальний інститут післядипломної педагогічної освіти, 2021

ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ КОМУНАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ
ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

НАУКОВИЙ, МЕТОДИЧНИЙ, ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЗБІРНИК

**НАУКОВІ СТАТТІ, ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ ТА ІНШІ МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

**БЕЗПЕРЕРВНА ОСВІТА ЯК
ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМОК
ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ**

16 грудня 2021 року

З М І С Т

<i>Петровський О. М.</i> Вітальне слово.....	с.9
<i>Зварич Г. В.</i> Вітальне слово.....	с.10
<i>Полянський Ф. І.</i> Вітальне слово.....	с.11
<i>Адамець Л. О.</i> Використання творчого доробку Василя Сухомлинського для формування компетентної особистості.....	с.12
<i>Адамович Х. С., Вацеба В. Я.</i> Проблеми збалансованого природокористування.....	с.17
<i>Аносова А. В.</i> Професійний стандарт керівника закладу загальної середньої освіти як інструмент його професійного розвитку.....	с.19
<i>Бабійчук Т. В.</i> Становлення громадянина або читаємо «Оповідання по-бердичівськи» Віктора Коржука.....	с.25
<i>Бирка М. Ф.</i> Самоосвітня діяльність як детермінанта неперервності професійного розвитку вчителя.....	с.30
<i>Бірченко О. М., Мкртічян О. А.</i> Комунікативна підготовка майбутніх вихователів у ЗВО.....	с.33
<i>Блінніков Г. П., Підгайчук С. Я., Шевчук В. М., Валько В. В.</i> Екологічні аспекти використання різних видів паливних ресурсів.....	с.36
<i>Бляхарський О. В.</i> Проблема підготовки майбутнього вчителя до забезпечення наступності навчання дітей.....	с.38
<i>Борак І. В.</i> Формування комунікативної компетентності майбутніх фельдшерів шляхом використання ІКТ у процесі вивчення математики... ..	с.44
<i>Борак Н. О.</i> Інтерактивні методи навчання граматики на заняттях із французької мови у вищому навчальному закладі.....	с.47
<i>Брайло Ю. І.</i> Вивчення особливостей блогінгу в педагогічних закладах вищої освіти.....	с.52
<i>Буда В. А.</i> Проблема класифікації фразеологізмів.....	с.55
<i>Будко О. А., Алексєєва Ю. А.</i> Психологічні аспекти вивчення мотивації успіху в дорослому віці.....	с.59
<i>Булах І. О., Іванцова Н. Б.</i> Тренінгові заняття на вироблення життєвих цілей із розвитку психологічної безпеки військовослужбовців.....	с.62
<i>Бушуєва Т. В., Авер'янова А. М.</i> Динаміка розвитку уваги сучасних школярів.....	с.66
<i>Вавренюк М. М., Вацеба В. Я.</i> Екологічна відповідальність підприємства в системі управлінських рішень.....	с.71
<i>Вахрушова О. Р., Стрельніков В. Ю.</i> Ефективне проектування мотиваційного компонента технології підготовки менеджерів.....	с.75
<i>Вацеба В. Я.</i> Предмет історичної науки та характерні риси історичного пізнання.....	с.80
<i>Великанович А. А., Сеньовська Н. Л.</i> Булінг в учнівському середовищі: що має робити педагог.....	с.82

5. Силабус навчальної дисципліни «Публіцистика в блогах». Спеціальність 061 Журналістика. Чорноморський національний університет імені Петра Могили. Миколаїв, 2020. 8 с. URL : https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/09/Silabus_Publitsistika_v_blogah.pdf (дата звернення: 3.12.2021).

УДК 811.161.2'373.7

Буда Володимир Андрійович,
кандидат філологічних наук, доцент
кафедри загального мовознавства і
слов'янських мов Тернопільського
національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль

ПРОБЛЕМА КЛАСИФІКАЦІЇ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ

Якщо переглянемо завдання, які пропонуються на різних учнівських конкурсах чи олімпіадах з української мови, то зауважимо, що для кожної вікової категорії подаються вправи різного типу з фразеології. Так само на ЗНО обов'язково буде декілька завдань з науки про стійкі сполучення слів. Власне, у цьому немає нічого дивного, бо у питаннях фразеології орієнтується лише той школяр, який має високий рівень філологічної підготовки і є добре начитаним. У той же час, шкільна програма з української мови (рівень стандарту) пропонує на вивчення фразеології лише декілька годин у 6 і 10 класах.

Серед питань фразеології, які передбачає розглянути шкільна програма, найскладнішою, вважаємо, є проблема класифікації фразеологічних одиниць (ФО). У підручнику з української мови для 10-х класів О. П. Глазової подається поділ ФО на чотири групи: фразеологічні зрощення, фразеологічні єдності, фразеологічні сполучення і фразеологічні вислови [2, с. 56]. Насправді існує понад два десятки класифікацій фразеологізмів за різними принципами. Проблема полягає у тому, що усяка ФО є складною конструкцією, яка виникає на базі одиниць кількох взаємозв'язаних рівнів: лексичного, морфологічного, синтаксичного і семантичного. Це й призводить до різного трактування як суті самого фразеологізму, так і його поділу на групи. Варто наголосити, що в

окрему науку фразеологія виділилась відносно недавно, а до того її проблематика розглядалась у курсі лексикології. У цьому була певна логіка, бо ФО, як і слово, у процесі мовлення ми не створюємо, а відтворюємо. Також значну кількість стійких сполучень слів можемо передати (пояснити) одним словом. Як і лексеми, фразеологізми входять у склад речень, виконуючи певну синтаксичну функцію. Одночасно, фразеологізми виражають більшу конкретність значення, ніж слова, як от: *пекти раки* означає не просто «червоніти», а «червоніти від сорому, ніяковіти» [3]. ФО притаманна образна конотація, вони є більш виразними з емоційно-експресивного погляду, порівняйте: *клювати носом* і звичайне дрімати. Також не завжди значення фраземи можна передати одним словом, наприклад: *спіймати облизня* – лишитися без того, на що розраховував...[3].

Генетично й за формою ФО є лексико-граматичною єдністю двох і більше нарізно оформлених компонентів, фактично словосполученням чи реченням. А це вже виходить за межі компетенції питань, які вивчаються у лексикології. Зауважуємо, що зі значенням слів у складі фразеологізмів відбуваються певні метаморфози: вони втрачають, як правило, самостійну номінативну функцію і проявляють своє нове значення тільки у сполученні з обмеженою кількістю слів чи з одним словом. Наприклад, у фраземі *брати бика за роги* (взятися за головне, діяти рішуче [3]) жодне зі слів не реалізується у прямому значенні і абсолютно не вказує на значення ФО.

Тому в сучасному мовознавстві є декілька підходів до класифікації фразеологізмів, як от: етимологічний (за походженням); за структурою (ФО побудовані за структурою словосполучення чи речення); стилістичний (розмовні, просторічні, фольклорні, книжні) та інші. Досить простим і логічним є морфологічний підхід до класифікації фразеологізмів, який будується на співвіднесеності ФО з певними частинами мови. Наприклад, О. І. Молотков за цим принципом виділяє такі розряди стійких сполук: 1) іменні фразеологізми: *стріляний горобець, нуль без палички, мокра курка* і т. д.; 2) дієслівні

фразеологізми: *ляси точити, намилити шию, ребра полічити* і т. д.; 3) ад'єктивні фразеологізми: *кров з молоком, під мухою, тугий на вухо* і т. д.; 4) адвербіальні фразеологізми: *по зав'язку, до лампочки, на кожному кроці* і т. д.; 5) вигуківі фразеологізми: *ну й ну, хоч кулю в лоб, в добрий час* і т. ін. Недоліком такого поділу є те, що деякі ФО за своїм значенням співвідносяться не з одним словом, а з цілим словосполученням [1, с. 52].

Найбільш відомою і поширеною в українському мовознавстві є класифікація російського лінгвіста В.В. Виноградова, яка побудована за семантичним принципом. В основі поділу фразеологізмів на групи тут закладено дві проблеми: 1) семантична неподільність ФО – можливість чи неможливість заміни частини компонентів стійкого сполучення; 2) наявність чи відсутність мотивації значення фразеологізму зі слів, які входять у його склад. Саме ця класифікація пропонується для засвоєння учнями у підручнику О. Глазової. Теоретичні обґрунтування кожного розряду фразеологізмів більш-менш зрозумілі: у зрощеннях неможлива заміна компонентів, а значення ФО ніяким чином не можна вивести зі значень слів, що входять у його склад; у єдностях теж неможлива заміна компонентів, але значення фразеологізмів у певній мірі вмотивовуються значенням лексем, які входять у його склад; у сполученнях значення виразу чітко мотивується значенням компонентів, одне зі слів є стрижневим і не підлягає заміні, а лексеми, що його характеризують, можна змінювати. Ці три типи фразеологізмів стосуються одиниць, побудованих за принципом словосполучення. Пізніше М. М. Шанський увів четвертий тип ФО, вислови (вирази), які, фактично, номінують фразеологізм-речення.

Якщо теоретично цю класифікацію можна пояснити, то на практиці усе виявляється набагато складнішим. Так, не завжди можна чітко визначити різницю між зрощеннями і єдностями. Наприклад, у підручнику стійке сполучення *замилювати очі* (обдурювати кого-небудь; приховувати хиби, недоліки [3]) подається як фр. зрощення. Тут можуть виникнути сумніви: якщо

в очі потрапляє мило, то не можна добре бачити, помічати, що відбувається навколо – а це вже певна підказка для розшифровки значення ФО. До фр. сполучень, як приклад, подається *бере досада* із заміною другого компонента на варіанти *зло, страх, жаль*, але досада і страх це далеко не одне і те ж.

Дійсно, у класифікації В. Виноградова є цілий ряд недоліків, але з наукової точки зору вона є найбільш глибокою і багатогранною. Визначаючи з першокурсниками спеціальності «українська мова і література» розряди ФО за семантичним принципом, ми дотримуємось такого алгоритму: 1) обираємо для аналізу фразеологізм; 2) розкриваємо значення аналізованої одиниці; 3) розмірковуємо, чи впливає значення ФО з його компонентів (якщо ні – то це зрощення); 4) якщо можемо вирахувати значення фразеологізму зі слів, що його складають, то підбираємо варіанти із заміною компонентів (якщо таких немає – це єдність, якщо заміна можлива – це сполучення). Наприклад: *переливати з пустого в порожнє* (займатися пустими розмовами чи непотрібною роботою [3]) – значення ФО можна вловити зі змісту висловлювання, особливо, уявивши процес. Заміна компонентів тут не передбачена – це фр. єдність. *Сушити зуби* (сміятися, насміхатися [3]) – значення фразеологізму вираховується зі слів, також можлива заміна компонентів (шкірити, скалити зуби) – це фр. сполучення. *Ряст топтати* (жити [3]) чи *з'їсти собаку* (набути великого досвіду [3]) – не зауважуємо жодної мотивації значення у компонентах, тому це фр. зрощення.

Отже, у сучасному мовознавстві немає єдиного підходу до класифікації фразеологізмів, а їхній поділ на групи за семантичним принципом В. Виноградова далекий від ідеального. Вважаємо, що у шкільній практиці цей матеріал варто подавати інформативно, щоб учні мали загальне уявлення про типи ФО. Значно важливіше, аби школярі володіли значним запасом фразеологізмів, орієнтувались у їх значенні й вміли використовувати у мовленні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Авксентьев Л. Г. Сучасна українська мова Фразеологія: навч. посіб. Харків: ХДУ, 1983. 137 с.
2. Глазова О. П. Українська мова (рівень стандарту): підруч. для 10 кл. закл. серед. освіти. Харків: Ранок, 2018. 224 с.
3. Фразеологічний словник української мови / уклад. В. М. Білоноженко та ін. Київ: Наук. думка, 1993. 984 с.

УДК 159.923:331.5

Будко Ольга Антоліївна,
студентка 2 курсу, 23 зМГПС групи,
спеціальності «Консультативна
психологія» НПУ ім. М. П. Драгоманова;
Алексєєва Юлія Аркадіївна,
кандидат психологічних наук, доцент
кафедри теоретичної та консультативної
психології НПУ ім. М. П. Драгоманова,
м. Київ

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ МОТИВАЦІЇ УСПІХУ В ДОРΟΣЛОМУ ВІЦІ

Актуальність теми дослідження обумовлена тим, що зміни економічних, соціальних та культурних умов існування, що відбуваються у світі, зумовлюють перегляд життєвих принципів та цінностей кожної людини, потребу у вихованні нової, активної, цілеспрямованої особистості. На процес діяльності людини чинить суттєвий вплив мотиваційна складова.

Теоретичний аналіз психологічної літератури засвідчує те, що важливою передумовою повноцінної самореалізації особистості є формування ціннісних мотивів досягнення успіху в дорослому віці, оскільки, маючи достатньо високий рівень мотивації досягнення успіху, людина може успішно реалізувати себе у особистому житті та професійній діяльності.

Мотиваційна сфера особистості в дорослому віці завжди була об'єктом уваги багатьох дослідників. Зокрема, як вітчизняні (А. М. Авер'янова [1], М. М. Заброцький [5], С. С. Занюк [3], Г. С. Костюк [1], С. Д. Максименко [3] та ін.), так і зарубіжні психологи (Дж. Аткинсон [5], К.Клакхон [1], М. Рокіч [2] та ін.)